

Adrian Warren exkluzívne pre Enviromagazín

Posledné horské gorily?

Gorily sú ľudoopy, a keďže ľudoopy sú naši najbližší príbuzní, sú pre nás mimoriadne zaujímavým druhom. Fossilné dôkazy o existencii ľudoopov pochádzajú už z raného miocénu, spreď 20 miliónov rokov, ale podľa niektorých bádateľov môžu byť posunuté až do oligocénu, do obdobia vzdialeného 35 miliónov rokov. Ak sa na tieto údaje pozrieme zo širšej evolučnej perspektívy, uvidíme, že živočíchy jestvujú na Zemi viac ako 600 miliónov rokov, cicavce najmenej 200 miliónov; prvé známe primáty asi 70 miliónov rokov, prví hominidi najmenej 6 miliónov rokov, prví ľudia (*Homo sapiens*) 300 tisíc rokov a prví moderní ľudia (*Homo sapiens sapiens*) len asi 50 tisíc rokov.

Všetci moderní ľudoopy sú v podstate v egđariáni: gorily sú predovšetkým požírači listov; len šimpanzy zahrnuli do svojej výživy väčší diel mäsa, ktoré príležitostne získavajú počas spoločného lovu na guerézy alebo iné stredne veľké cicavce a o túto potravu sa dokonca aj delia. Ich lovecké správanie, rovnako ako používanie nástrojov – kameňov na rozbíjanie orechov a vetvičiek na vyťahovanie termitov, pritiaho pozornosť terénnych výskumníkov vzhľadom na svoju dôležitosť pri opise správania raných ľudí.

Jestvujú dva druhy goríl. Západná nížinná gorila (*Gorilla gorilla gorilla*) je ďaleko najrozšírenejšia a vyskytuje sa v Gabune, Konžskej demokratickej republike, Kongu, Kamerune, Rovníkovej Guinei a v Stredoafrickej republike. Východná nížinná gorila (*Gorilla beringei graueri*) je poddruh vyskytujúci sa len v izolovaných populáciách v Konžskej demokratickej republike. Horské gorily (*Gorilla beringei beringei*) pôvodne vyčleňované ako poddruh, sú dnes uznávané za zvláštny druh v plnom slova zmysle. Tieto gorily žijú v dvoch izolovaných populáciách, jedna na sopkách Virunga, ktoré sa ťiahu cez hranice Rwandy, Konžskej demokratickej republiky a Ugandy v strednej Afrike, druhá, v súčasnosti považovaná za osobitný poddruh, v Bwindskom národnom („nepreniknuteľnom“) parku v Ugande.

Horské gorily sa telesne líšia od nížinných goríl; sú väčšie, majú dlhšiu, hustejšiu srš a mierne odlišný tvar nosa okrem ďalších kostrových odlišností. Sú najväčšími žijúcimi primátmi – dospelý samec váži až 180 kilogramov (400 libier), s rozpäťm paží okolo dvoch metrov (7 stôp). Dospelé samice sú asi o polovicu ľahšie. Keď samci dospeli, nadobudnú strieborne sfarbené ochlpenie na zadnej časti svojho tela, tzv. strieborné sedlo, ktorým v skupinách goríl zvyčaj-

ne disponuje dominantný samec; spolu s ním v takýchto skupinách žije niekoľko samíc, mláďat, dospievajúcich a dospelých jedincov.

Gorily sú denné živočíchy, ktoré spia každú noc v novovytvorených hniezdach z listov a konárov. Potulujú sa na určitom presne vymedzenom území, a preto, zvyčajne, zaspávajú každú noc na inom mieste. Obyčajne sú aktívne už od úsvitu, ale ak je chladné, zamračené ráno, zostávajú ešte chvíľu ležať; aj keď blízko rovníka môže byť veľmi chladno na miestach, kde gorily žijú, čo platí zvlášť pre sopky Virunga a nadmorské výšky okolo 3 000 metrov a viac. Horské gorily sa príležitostne odvážia až do subalpínskeho pásma, hľadajúc inú rastlinnú potravu, ako napríklad dreň obrieho *Senecia*, v ktorom – v nadmorských výškach 3 500 metrov a viac – môže byť ráno dokonca mráz.

Bežný deň horskej gorily je rutinným striedaním období jedenia a odpočinku. Sú takmer výlučnými vegetariánmi: bambusové výhonky, žihľava a lipkavec patria medzi ich najobľúbenejšie pochúťky. Príležitostne jedia aj larvy, ktoré hľadajú v hníjúcim dreve, a dokonca aj stepné mravce (angl. safari ants), naberajúc si ich plnými priehrstami a kladúc do úst až dovtedy, kým sa štipanie mravcov nestane neznesiteľné a neprinúti gorily utiecť. Je to strieborne sfarbený vodca, ktorý rozhoduje o tom, kedy sa denné aktivity začnú a skončia; keď sa pohybuje, pohybujú sa všetci; keď sa zastaví, aby si odpočinul, zastavia sa všetci. Je emočným centrom, magnetom skupiny. Jeho moc nevyplýva len z jeho sily, ale aj zo skutočnosti, že je ochrancom všetkých a všetkými nasledovaný. Počas typickej odpočinkovej periódy „strieborne sfarbený“ ľahko drieme obkolesený zvyškom skupiny, zatiaľ čo mláďatá a nedospelé jedince sa hrajú. Odpočinkové periódy sú dobrou príležitosťou na upevňovanie sociálnych vzťahov, nielen v rámci hravého správania, ale aj počas vzájomného čistenia a upravovania. Mladší členovia skupiny trávia veľa času šplhajúc a hojdajúc sa na vetvách, ale dospelé gorily sú na to príliš ťažké; len občas ťažko dvíhajú svoje hrúskovité telá nahor na stromy, aby dosiahli na neodolateľné kúsky potravy lákajúce zo zeme. Na zemi sa gorily zvyčajne pohybujú po štyroch, nesúc väčšinu váhy na zadných končatinách a opierajúc sa o veľké predné hánky.

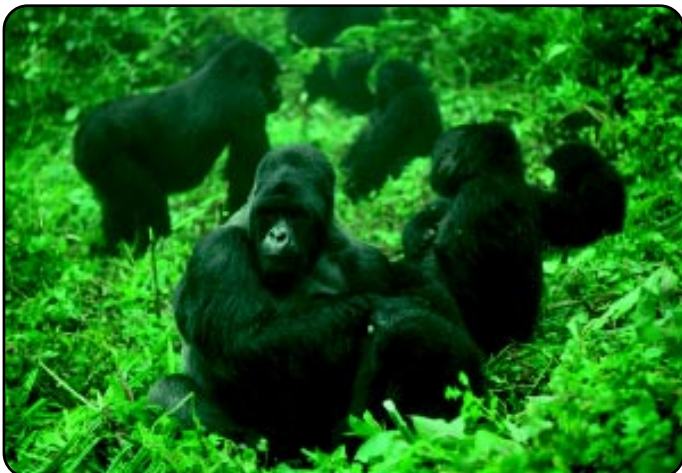
Keďže sú veľmi sociálne, komunikácia je pre nich dôležitým prostriedkom na sebaaprezentova-

Materinská láska

nie prostredníctvom širokej variety chrochtaní, zavíjaní, húkaní a štekání. Evidujeme u nich takmer dvadsať špecifických zvukov, každý so svojim vlastným významom. Gorily tiež komunikujú, udierajúc sa do prs, alebo búchajúc do zeme. Pre strieborne sfarbeného samca je udieranie sa do prs ukázkou sily určenou na zastrašenie, ale aj mláďatá sa udierajú do prs v rámci neprimeraného správania v konfliktných situáciách počas hry, zrejme takto napodobňujú starších a dospelých.

Horské gorily môžu žiť tridsaťpäť až štyridsať rokov, pohlavne dospievajú medzi ôsmym až jedenástym rokom veku. Dosiahnutie plnej dospelosti je pre samca náročnou úlohou. Ako dvanásť až trinásťročný zvyčajne opúšťa svoju rodičovskú skupinu, aby sa potuloval buď sám, alebo v spoločnosti ďalších samcov niekoľko rokov, až kým nedokáže pritiahnúť a pevne k sebe pripojiť samice z iných skupín, a vytvorí tak svoju vlastnú rodinu. Je to logický evolučný proces, ktorý oddeľuje silnejších od slabších. Keď dospelá samica opúšťa svoju skupinu, aby sa pripojila k inému samcovi, nový „strieborne sfarbený“ veľmi pravdepodobne zabije všetky s ňou prichádzajúce mláďatá, čo je pre nás krutý a krvilačný akt, ale zároveň aj spôsob, ako priviesť samicu do estrusu a k vóli páriť sa a zaistiť si tak pokračovanie svojej pokrvnej línie. V sociálnom systéme goríl, v ktorom je rozmnožovanie v každej jednej skupine takmer výlučne realizované jedným strieborne sfarbeným samcom, sa stáva periodický pohyb samíc medzi skupinami dôležitým krokom na zistenie genetickej variability a predchádzanie inbrídingu, stálej hrozby v malých populáciách. U goríl nejestvuje žiadne zvláštne rozmnožovacie obdobie a tehotenstvo trvá zhruba deväť mesiacov, prvý raz rodiaca samica však musí mať aspoň deväť až desať rokov, aj keď môže rodiť až do tridsiatich rokov svojho veku. Dospelosti sa dožíva len málo prvorođených mláďat – zdá sa, že mladé matky

V hĺbinách pralesa

musia najprv získať dostatok skúseností nielen v tom, ako vhodne nakrmiť svoje ratolesti, ale aj ako ich ochrániť pred prehnane horlivou zvedavosťou ostatných goríl v skupine. Novonarodené gorilie mláďatá sú úplne závislé na svojich matkách a ak neskúsená gorilia matka dovoľí iným, mladším, pochabo vystráčajúcim členom skupiny hrať sa so svojím mláďaťom, riskuje jeho neúmyselné, ale napriek tomu fatálne zranenie. Samice goríl bežne rodia len jedno mláďa, ktoré sa pevne drží matkinho tela počas prvých mesiacov svojho života a neskôr sa nosí na jej chrbte. Hoci mláďa začína experimentovať s obľúbeným jedlom svojej matky už vo veku jedného roka, pokračuje ďalej v cicaní materského mlieka a nie je úplne odstavené až do troch rokov veku.

Terénni biológovia sa rýchlo naučia spoznávať jednotlivé gorily. Črty ich tváre a individuálne povahy sú rovnako špecifické ako u ľudí: na rýchle rozpoznanie stačia ryhy na nose (známe ako nosové odtlačky), ktoré sú rovnako individuálne ako naše odtlačky prstov. Po niekoľkodňovej práci so skupinou sa ale začínajú vyčleňovať jednotlivé osobnosti a gorily sú rozpoznávané podľa iných znakov: trebár s podľa toho, ako sa pohybuje; niektoré sú dôverčivé, iné plaché; jedny nervózne, druhé pokojné; ďalšie dokonca prejavujú určitý zmysel pre humor. Je nemožné nudiť sa pri ich výskume, aj po týždňoch či mesiacoch denného pozorovania je každá skúsenosť s gorilami úplne pohlcujúca a vždy ponúkne niečo nové.

George Schaller napísal: „Pravdepodobne žiadne iné zviera nepodnietilo ľudskú predstavivosť do takej miery ako gorila...“ Pred jej vedeckým objavením bádателя a lovcí, vracajúci sa z Afriky do Európy, rozprávali príbehy o útokoch mohutných a vlasatých „lesných mužov“ a „pekelných príšer – pololúdi-pološeliem“, sďopných vytrhnúť mužskú končatinu z kľbu a tiež uniesť domorodé ženy a opatrovať ich. Niektoré z týchto príbehov, koniec-koncov, sa pri troche fantázie mohli týkať stretnutí s gorilami. V tom čase bolo totiž v móde prikrášľovať, zveličovať a dramtizovať príbehy z odľahlých častí sveta, no a len nedávno bola odhalená skutočná povaha goríl: podobajúcich sa ľuďom svojou inteligenciou, hlbokými citmi, ale úplne sa od nich líšiacich svojou mierumilovnosťou a jemnosťou. Prvý exemplár gorily, nížinná gorila, bol opísaný v roku 1847 Savageom, misionárom v Afrike, a Wymanom, americkým anatómom, ako jeden druh šimpanza: *Troglodytes gorilla*. Zhruba o desať rokov neskôr, v roku 1858, Geoffrey Saint-Hilaire ustanovil rod *Gorilla* a hoci rodová úroveň jej taxonómie zostala nespochybná, na druhej úrovni dominujú kontroverzie a dohoda medzi primatológmi je stále v nedohľadne.

Prvá historická zmienka o horských gorilách pochádza z roku 1902 a vďačíme za ňu kapitánovi Robertovi von Beringovi, ktorý sa spolu s lekárom Dr. Engelandom, de-

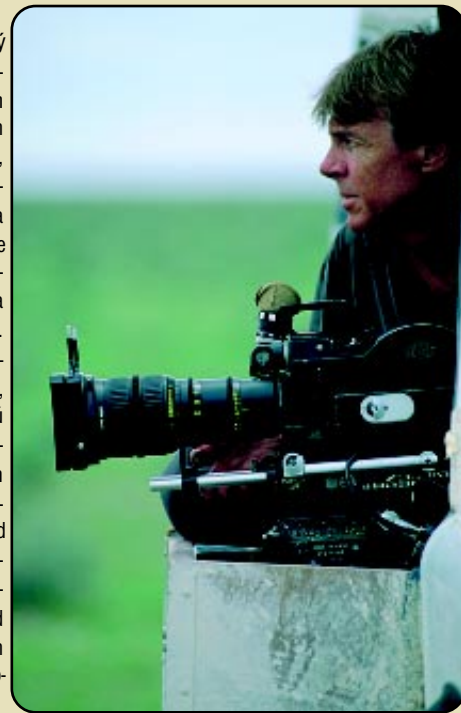

Siesta v jeho blízkosti. Toto centrum sa

O autorovi

Adrian Warren (Veľká Británia)

Biológ, obchodný pilot, fotograf a filmový tvorca, ktorý pracoval pre BBC v mnohých krajinách sveta ako kameraman a producent. V súčasnosti pracuje pod patronátom svojej vlastnej spoločnosti Last Refuge Ltd. a tiež Adrian Warren Photo Library. Počas tridsiatich rokov cestovania, fotografovania a filmovania voľne žijúcich zvierat a antropologických výskumov, videl mnoho zmien, ktoré sa v živote na tejto Zemi udiali. Cieľom jeho spoločnosti je zdokumentovanie a archivácia miznúceho prírodného sveta. Ako fotograf pracuje s formátmi 35 mm, 6 x 6 cm a v poslednom čase s veľkými formátmi do 10 x 8 palcov. Jeho osobný archív fotografií obsahuje okolo stotisíc snímok z celého sveta, zobrazujúcich voľne žijúce živočíchy, krajinu, ľudí a tiež letecké fotografie. Jeho fotografie sú publikované na celom svete v knihách, časopisoch, kalendároch, na plagátoch, pohľadniciach a na mnohých iných produktoch. Medzi mnohé ocenenia, ktoré získal, patrí štipendium Winstona Churchilla, medaila Cherry Kearton od Kráľovskej geografickej spoločnosti v Londýne, cena Genesis od Ark Trust for Conservation. Filmové ceny zahŕňajú International Prime Time Emmy a Golden Eagle Award z New Yorku. V rokoch 2002 a 2003 bol Adrian Warren členom medzinárodnej poroty filmového festivalu Envirofilm.

siatnikom Erhardtom, dvadsiatimi domorodými vojakmi, jedným guľometom a nevyhnutnými nosičmi vybral 19. augusta 1902 navštíviť rwandského sultána Msingu a potom pokračoval na sever, aby dosiahol „rad vulkánov“. 17. októbra 1902 v on Bering, Dr. Engeland a zopár domorodých vojakov vystupovali na sopku Mount Sabinyo a počas tohto výstupu stihli nielen zastreliť dve horské gorily, ale aj jednu z nich vytiahnuť spod horského hrebeňa. Bola to gorilia samica, ktorá síce na spätočnej ceste vďaka nenásytnej hyene prišla o kožu a jednu ruku, ale nakoniec sa bezpečne dostala do berlínskeho múzea a neskôr bola opísaná Dr. Matschim ako nový poddruh gorily, nazvaný podľa von Beringa.

Nasledovalo mnoho ďalších expedícií, spomedzi ktorých bola zvlášť významná expedícia Carla Akeleyho, ktorý sa v roku 1921 vybral do masívu Virunga, aby tu nalezol exempláre horskej gorily pre Americké múzeum prírodnej histórie, sídlace v New Yorku. Po zastrelení svojej prvej gorily – strieborne sfarbeného samca, samotným Akeleym nazvaného „Starý muž z Mikena“ – a pri pohľade do jeho mŕtvej tváre sa v americkom bádateľovi niečo zlomilo a stal sa z neho vášnivý ochranca horských goríl, ktorý sa veľkou mierou pričínil o zriadenie Albertského národného parku 21. apríla 1925, ako aj o neskoršie začlenenie celej refáže vulkánov Virunga do tohto parku.

Vo výskume horských goríl vynikli najmä George a Kay Schallerovci, ktorých údaje sú stále akousi bibliou pre tých, ktorí sa ich rozhodli nasledovať, a v poslednom rade aj nedávno zosnulá Diana Fosseyová, ktorá síce nebola považovaná za špičkovú terénnu biologičku, ale pre ochranu horských goríl urobila viac ako ktokoľvek iný. V januári 1978 okrem iného zriadila Digit fond na podporu výskumného centra Karisoke a ochranu goríl

nachádza medzi sopkami *Karisimbi* a *Visoke* a je stále dôležitou základňou medzinárodného výskumu horských goríl. Biológovia ho pravidelne navštevujú – niektorí, aby študovali samotné gorily, ďalší, aby preskúmali niektoré stránky ich životného prostredia a divého spôsobu života. Karisoke je stále podporované z Digit fondu, aj keď tento bol nedávno premenovaný na Gorilí fond Diany Fosseyovej. To však nie je jediná organizácia zameraná na ochranu a manažment horských goríl; Briti založili Spoločnosť na zachovanie fauny a flóry, ktorá rýchlo odpovedala na výzvu Digit fondu z februára 1978 a v apríli toho istého roku zvýšila svoju finančnú podporu, aby rozšírila efektívnu ochranu goríl na celý Park sopiek a posilnila rwandský vplyv na jej manažment. Projekt horská gorila bol rozbehnutý v júli 1978 Spoločnosťou na zachovanie fauny a flóry v spolupráci s občianskou nadáciou pre ohrozené druhy. Filozofia Projektu horská gorila spočívala v troch navzájom sa posilňujúcich programoch: ochrana v rámci parku, turistický rozvoj a ochrannárske vzdelávanie a už v prvých mesiacoch roku 1979 sa k tomuto projektu pripojili Svetový fond na ochranu prírody (World Wildlife Fund) a Africká nadácia na ochranu prírody (African Wildlife Foundation) a vytvorili konzorcium, ktoré začalo pôsobiť v teréne v septembri toho istého roku. Frankfurtská zoologická spoločnosť potom v roku 1984 presadila Zairský projekt na ochranu goríl a v roku 1986 bol zriadený Projekt na ochranu nepreniknuteľnej (bwindskej) džungle v Ugande. V roku 1988 Morrisova nadácia na ochranu zvierat (Morris Animal Foundation), pričlenená k Digit fondu, zriadila Virungské veterinárne centrum, zaoberajúce sa veterinárnym výskumom a veterinárnymi opatreniami na ochranu goríl. Projekt horská gorila sa v roku 1979 rozhodol ukončiť svoju terénnu prácu v Rwande a namiesto toho rozvinul medzinárodný program na ochranu goríl, podporujúci ochranu všetkých populácií horských a východných nížinných goríl a ich prirodzených sídiel. Výskumné centrum Karisoke, stále podporované Gorilím fondom Diany Fosseyovej, ale ďalej pokračuje vo svojej výskumnej a ochrannárskej činnosti. Protipytlacke hliadky dňom i nocou križujú parkom, aby chránili všetok divý život a potvrdzovali svoju efektívnosť pri ničení stoviek pascí v priebehu roka.

Tieto pasce sú zakladané najmä na hŕbníky a chochlačky, ale dokážu byť rovnako smrteľné pre gorily. Strážcovia parku tiež vykonávajú denné kontroly zdravotného stavu všetkých sledovaných gorilích skupín. Poznajú veľmi dobre svoje skupiny a dokážu jednotlivé gorily označiť vlastným menom – Diana Fosseyová síce dala všetkým ňou skúmaným zvieratám anglické mená, ale po jej smrti to boli zvyčajne stráže, ktoré ako prvé objavili novonarodené gorilie mláďatá a dali im mená v ich vlastnom kinyarwandskom jazyku. Stráže takisto sledujú všetky novonarodené mláďatá, kontrolujú počty jednotlivcov v skupinách a zaznamenávajú každé nenormálne správanie, ktoré by mohlo byť spôsobené chorobou alebo zranením.

Všetok personál parku sa zúčastňuje na periodickom sčítavaní goril, ktoré je extrémne náročnou prácou, pretože veľká časť jeho územia musí byť skontrolovaná v čo najkratšom čase, aby mohli byť dosiahnuté hodnoverné výsledky. V novembri 1989 bolo na sopkách Virunga napočítaných 309 goril (mierny nárast oproti roku 1986 s 295 gorilami; pozn. red.: podľa autorov filmu *Gorily môjho starého otca* z roku 2004 je v Parku sopiek 380 goril). Sčítavanie sa uskutočňuje tak, že sú doň zahrnuté nielen samotné zvieratá, ale aj ich dôkladne analyzované nočné hniezda. Dokopy jestvuje 32 skupín, z ktorých najväčšia pozostáva z 32 goril a najmenšia z dvoch (samcov); 6 strieborne sfarbených samcov žije osamelo. Štyri privyknuté skupiny boli využívané pri turistických návštevách trvajúcich jednu hodinu na operačnej základni; v rámci dôkladne kontrolovaného programu umožňujúceho šesť až osemčlenným skupinám návštevníkov pozorovať gorily zo vzdialenosti iba 5 metrov v spoločnosti parkovej stráže. Vzdialenosť najmenej 5 metrov je dodržiavaná preto, aby sa znížilo riziko prenosu nákazlivých chorôb, keďže gorily sú citlivé na infekcie, ktoré by návštevníci mohli nechtiac priniesť do džungle, nedisponujú však takou výhodou, akou je naša prirodzená odolnosť voči nim. Obyčajné prechladnutie tak môže preniknúť celou skupinou a spustošíť ju. Strážcovia si veľmi dobre uvedomujú a citlivo vnímajú svoj záväzok odmietnuť vstup do džungle každému turistovi, o ktorom si myslia, že by mohol niesť tento druh rizika. Aj keď sú peniaze získavané z turizmu dôležité pre zaistenie ochrany goril, bolo by tragickou iróniou, keby choroba rozšírená počas turistickej návštevy mala za následok smrť jednej alebo viacerých goril. Keď turistický program naplno beží, je finančne výhodný pre samotný park. V roku 1989 dosiahol počet návštevníkov svoje maximum, čiastočne v dôsledku mnohých filmov o horských gorilách a sprievodnej publicity. Ale v roku

1990 sa rozhorel nový a neočakávaný konflikt, ktorý ohrozil budúcnosť goril.

1. októbra 1990 vzbúrenci prekročili hranice Ugandy a vstúpili do Rwandy. Väčšina z nich patrila do kmeňa Tutsiov, ktorý tradične vládol v Rwande, hoci vzbúrenci prehlasovali, že ich boj nebol kmeňovou vojnou. Rwandská vláda, ktorú vzbúrenci dúfali zvrhnúť, je v prevažnej väčšine zložená z príslušníkov kmeňa Hutu, ktorí tvrdili, že Tutsio via si želajú návrat do čias pred rokom 1959, keď tutsiovskí majitelia stád vlastnili Hutiov ako otrokov. Občianske nepokoje medzi týmito dvoma kmeňmi v rokoch 1959, 1963 a 1973 prerástli do krvavých masakier a mnoho tisíc Tutsiov ušlo za hranice do Ugandy, aby si zachránili holý život. Asi 2 milióny Rwandčanov žijú za hranicami svojej krajiny v susednej Ugande, v bývalom Zaire a v Tanzánii a tisíce utečencov, ktorí našli dočasné útočisko v Ugande, mali opakovane svoje žiadosti o navrátenie rwandského občianstva šmahom odmietnuté. Ich túžba vrátiť sa domov do vlastnej krajiny vyústila do invázie zhruba 3 200 dezertérov z ugandskej armády väčšinou tutsiovského pôvodu, vedených jedným z najvyšších ugandských armádnych dôstojníkov, generálmajorom Fredom Rwigemom z kmeňa Tutsiov. Vzbúrenci prvý raz vpadli do Rwandy cez Akagerský národný park v severovýchodnej časti krajiny, ale netrvalo dlho, do januára 1991, a prvé lúpežné prepady boli realizované v susedstve Parku sopiek (sopiek Virunga). V tom čase vzbúreňecké jednotky prekročili hranice do Rwandy po ceste parkom, útočiac na miestne centrum v Ruhengeri a riaditeľstvo parku v Kinigi. Sporadické útoky pokračovali aj v ďalších mesiacoch, uisťujúc rwandských predstavitel'ov, že cieľom vzbúrencov je skôr ničiť krajinu, ako do nej skutočne preniknúť. V tomto boli vzbúrenci úspešní – okrem miestnych obyvateľ'ov boli týmito útokmi ohrozené aj gorily, hoci vodcovia vzbúrencov prehlasovali, že nemajú v úmysle ublížiť gorilám, ani narušiť ich životné prostredie. Turistické návštevy goril uviazli na mŕtvom bode, čo poškodilo nielen miestnu eko-

Horská gorila v plnej kráse

nomiku, ale aj jej schopnosť dlhodobo podporovať a udržiavať ochrannárske úsilie, štedro dotované z príjmov z turistiky. 21. mája 1991 sa stalo známym to, čoho sa všetci obávali – Mrithi, strieborne sfarbený vodca trinásťčlenej skupiny goril, obľúbenec turistov a hviezda mnohých filmov o horských gorilách, vrátane *Goril v hmle* (Warner Brothers) a *Horská gorila* (Imax Corporation), bol zasiahnutý a zabitý výstrelom z vojenskej pušky. Zdá sa, že skupina vojakov, či to boli vzbúrenci alebo rwandskí vojaci, nie je v danom prípade podstatné, bezcieľne blúdila džungľou vo včasných ranných hodinách, keď náhle narazila na trinásťčlennú skupinu goril. Gorily pokojne spali vo svojich nočných hniezdach a vôbec si neuvedomovali, že sa deje niečo nebezpečné. Náhly príchod vojakov, vždy nervózných s plne nabitými zbraňami, podnietil Mrithiho zaštekáť na poplach; nasledujúca spúška výstrelov zapríčinila Mrithiho smrť po mnohých ranách v jeho hrudi. Akoby zázrakom, zvyšok skupiny dokázal uniknúť bez zranenia, lenže bez vodcu je jej sociálna stabilita vážne spochybnená. Táto udalosť podčiarkla zraniteľnosť niekoľkých stoviek horských goril, zostávajúcich v Parku sopiek. Sú veľmi zriedkavé, obkolesené zo všetkých strán ľuďmi hladnými po pôde a ohrozované pyliackymi pascami, vojenskými skupinami, ako aj chorobami prinášanými ľuďmi, voči ktorým nemajú žiadnu alebo len minimálnu obranu. Žiadne horské gorily už nežijú v zajatí, a preto niet ani žiadnych rozmnožovacích programov v zajatí – a keby tu aj nejaké boli, je otázne, či by spätný návrat horských goril do divočiny bol rozumným projektom u zvierat s tak komplexným a sofistikovaným sociálnym systémom. Pokým nedošlo k súčasným politickým nepokojom, ochrannárske postupy v Parku sopiek boli vzorom hodným nasledovania, ale ani tá najťažšia práca a najobetavejšia starostlivosť nemôžu zvrátiť rastúci tlak na územie, keď mohutnejúci ľudský príliv pokračuje v nenásytnom požíraní našej planéty. Či majú, alebo nemajú horské gorily budúcnosť, zostáva otvorenou otázkou – nie je len našou morálnou povinnosťou postarať sa o miznúce pôvodné krajiny a divý život, ale je to aj jediná cesta, ako nakoniec môžeme všetci prežiť. Horské gorily sú, podobne ako mnoho tisíc ďalších rastlinných a živočíšnych druhov, na pokraji vyhynutia, a ak sa k nim člo len na chvíľu obrátime chrbtom, načisto vymrú.

(aw)

Súťažný film Envirofilmu 2005

Gorily môjho starého otca (*The Gorillas of my Grandfather*)

réžia a výroba: Adrian Warren a Harald Pokieser, kamera: Adrian Warren

V roku 1902 zastreli nemecký vojenský kapitán Robert von Beringe záhadnú čiernu bytosť. Udialo sa to na nepreskúmanej sopke v strednej Afrike. Od tohto náhodného stretnutia sa začína rozvíjať dramatický príbeh. Hlavnú úlohu v ňom hrá novoobjavený živočíšny druh - horská gorila. Po desaťročiach konfliktov a tragédií výskumníci George Schaller a Diana Fosseyová dokázali, že obrovská obluda, akou je filmový King Kong, je mýtus. Sto rokov po jej objavení sa Robertov vnuk, Andreas von Beringe, vydal na cestu po stopách dobrodružstiev svojho starého otca, aby pripomenul a oživil príbeh horskej gorily...

